
תנועת הנוער של האיחוד החקלאי

הגשמה עצמית תוביל לתרומה במעגל החברתי

(מדברי המשתתפים)

שיחות עם רון זלדמן, מזכ"ל יוצא של התנועה,
נטע סיוזל מור חיים, מזכ"לית נכנסת של התנועה.

נובמבר 2019.

שיחה עם טל מדר, מזכ"לית עד 2013.

אפריל 2020.

תנועת הנוער של האיחוד החקלאי החלה לפעול בשנת 1978 ובשנת
1987 הוכרה על ידי משרד החינוך. הפעילות נפרסת על פני למעלה
מ־50 יישובים.

מדור הגשמה בתנועה, באתר האינטרנט התנועתי, נפתח בציטוט
מדברי א"ד גורדון:

אין בעולם כוח אשר יקשר אנשים זה לזה כיצירה משותפת.
משום שאין כוח אשר יחיה את האדם, אשר יחדש אותו, ככוח
היצירה. אדם היוצר חיים, יוצר גם את עצמו מחדש, יוצר את
ה'אני' שלו. אדם היוצר עצמו מחדש – יוצר גם חיים חדשים.

מטרת העל, המתייחסת לשנת השירות, מגדירה את ציפיית התנועה
מבוגריה:

יצירת מסגרת התנדבות המאפשרת לבוגר התנועה תרומה לחברה הישראלית על ידי קיום אורח חיים ועשייה חינוכית המבטאת את עקרונות התנועה הלכה למעשה בשנת התנסות אישית וקבוצתית במסגרת התנועה.

נטע ורון היו שניהם בשנת שירות. מתבקשת השאלה: כשהייתם בתיכון דיברו בתנועה על הגשמה?

כחניכה לא שמעתי את המילה מעולם, מעולם אבל. לפני ההליכה לשנת שירות הייתה התלבטות אם ללכת לשנה בתנועה או (כמו שאמרנו אז) 'ללכת לאיפה שצריך'. האחראי על שנת השירות הגיע אלי וישב אתי לשיחה ארוכה במהלכה הסביר שבחינוך אפשר להוביל שינוי אמיתי. בסוף השיחה הזאת שכנעה אותי (גם התוכן וגם הכריזמה של הרכז)... לא היה מודל או תבנית של דרך המשך בהגשמה. יצאו לשנת שירות ובין היוצאים היו שחשבו שירצו לחזור לעבוד בתנועה אחרי השירות הצבאי. היציאה לשנת שירות הייתה ההגשמה התנועתית המקובלת. יציאה לשנה של נתינה, של עשייה, שנה שאתה יכול לבחור אם לקחת אותה או לא, שהיא באמת תהיה נטו שכל מה שאתה עושה בשנת שירות זה עשייה. זה פעולה עבור איפה שתהיה, עבור הקהילה, עבור התנועה.

בעשור הראשון של המאה ה-21 לא עסקו בשאלות מהותיות על דרכי הגשמה ועל יעדי הגשמה תנועתיים. כאן המקום להבהיר נקודה שייחודית לתנועת הנוער של האיחוד החקלאי. חניכי התנועה, בשנים המדוברות, היו כמעט כולם בני וכנות מושבים. הם גדלו בקהילות קטנות, בקבוצות חברתיות הדוקות מגיל צעיר מאוד לאורך כל שנות הילדות וההתבגרות. הקהילות היו מגוונות, עולם ערכים משותף וקיום אירועים קהילתיים משותפים. כשהגיעו לגיל השירות הצבאי כבר עסקו הרבה מאוד בשאלה איך

ממשיכים את הקהילתיות הזו. כבר היה ברור שהרוב לא יוכלו לחזור לגור במושב בו גדלו, מבחינה כלכלית לא ריאלי להניח שיוכלו לבנות בו את ביתם. הדיונים סביב קהילה ממשיכה היו חלום משותף להמשיך את סגנון ילדותם ונעוריהם כבוגרים וכבעלי משפחות. לא עסקו בשאלה האם דרך ההמשך מגשימה יעד תנועתי. השיחות היו בין בני מחוזרים קרובים שעבדו כולם כרכזי סניפים ובמטה התנועה. הייתה אווירה של 'ביחד' ושל כיף שצריך לראות איך נמשיך אותו. בהגדרה, התנועה, מטה התנועה, לא עוסק בתקופה זו בשאלות על דרך המשך. אלו שנים של הישרדות ומאבקים על קיומה של התנועה ואין זמינות לשאלת יעדי הגשמה.

מרגישים את השינוי בשנת 2008. לדברי טל, המזכ"לית באותן שנים, "היה כאן שילוב של הרגשה שמתחילים להיות יציבים מבחינת סניפים והיקפי הפעילות, עם תחושה שעלתה בשיחות ובמפגשים שחסר לתנועה כיוון מרכזי שיחבר את כולם ליעד תנועתי."

בשנת 2009 יש צמיחה גדולה מאוד בהיקפי הגיוס לשנת השירות. סניפים חזקים שלא קיבלו קומונר עד אותה שנה מתחילים ליהנות מהתוספת המשמעותית בכוח אדם תנועתי. צוות התנועה מורכב יותר ויותר מבוגרי תנועה שמגיעים לתרום, להשפיע ולהשתתף בעשייה משותפת תנועתי.

טל מציינת את כניסת תומר פרידמן לריכוז הדרכה כמשמעותית להגברת העיסוק בשאלות על יעדי ההגשמה התנועתיים, לצד הצורך ביצירת מורשת תנועתי שתעבור משנתון לשנתון. הדיון בשאלות על מחויבות הבוגרים לתנועה ועל המטרות שהתנועה תציב לבוגריה הופך לדיון מרכזי במטה התנועה. הדיון מוביל לסמינר שבסיומו מתגבשים נושאי הליבה של התנועה: חינוך, חלוציות, מרד והגשמה. בכל ארבע שנים מתחילים את ארבעת הנושאים השנתיים מחדש. מרכזים חומר עיוני ונוצרת מסורת של

פעילות עיונית, של קריאת טקסטים ודיונים בשאלות מהותיות. לתחושת כל המשתתפים בשיחות, התהליך התאפשר בזכות העובדה שהתנועה כבר לא במאבק קיומי. כשמרגישים תחושת ביטחון מעלים למרכז השולחן את השאלות החינוכיות הערכיות כשבמרכז שאלת ההגשמה התנועתית.

הבחירה בנושא ההגשמה כנושא מרכזי בשנת 2008 מלמדת על מרכזיותו. הנושא כבר הפך למושג שקיים בתוכניות הדרכה חדשות ובפעילות של השכבה הבוגרת: "המילה הגשמה נוכחת, יש את המושג הזה. חניכים בשכבה בוגרת מכירים את המילה. מה שאני לא הכרתי."

ההתנסות בשיחות על הקמת יישוב וחוסר ההצלחה להעלות את הרעיון על פסים מעשיים הובילו למסקנה שכדי להצהיר על יעדי הגשמה צריך תוכנית הכנה במסגרת פעילות התנועה:

בפעם הראשונה שניסינו את כל הסיפור הזה של לשבת חבורה וללכת להקים יישוב, זה לא הצליח. הייתה איזה שהיא אפשרות אבל בסוף כשהיה צריך אז כמעט אף אחד לא הסכים לבוא, אז הבנו שיש איזה שהוא חוסר בבסיס האידיאולוגי או של שיחה או של בירורים פנימיים... שאנחנו צריכים לחדד את הלמה שלנו, כי בסוף כשצריך לקום ולעשות משהו אז באמת, רובנו לא עשינו את זה.

בתנועה מנסחים מסמך 'עקרונות תנועת הנוער ודמות הבוגר' ובו נכתב:

תנועת הנוער תחנך להגשמה במסגרת חברתית והתיישבותית; תנועת הנוער תחנך לטיפול הפרט ולהגשמה עצמית, מתוך אמונה כי טיפוחו יוביל לתרומה במעגל החברתי; ... בוגר תנועת הנוער יפעל ליצירת מסגרות קבוצתיות – לומדות ומשימתיות לאורך כל צעדי חייו.

המושג הגשמה נכנס לשיח התנועתי והתנועה מציבה יעדים בפני בוגריה – יצירת מסגרות קבוצתיות לומדות ומשימתיות. ראוי להזכיר כי הדברים נכתבים בשנים בהן שינוי ביעדי ההגשמה והגדרת משימות קבוצתיות חינוכיות כבר היו לאמירה מובהקת של תנועות הנוער הציוניות. בתנועת האיחוד החקלאי המסר מופיע אחרי שנים ארוכות בהן לא נדרשו ליעדי הגשמה, שנים בהן הציבו את היציאה לשנת שירות כיעד התנועתי המרכזי. ההגדרות במסמך נובעות מתפיסת הפעילים שרצו להוביל מהלך של התייחסות לבוגרים ולשאלה האם התנועה מכוונת אותם לסגנון חיים, לדיון מהותי בכיוון אליו יובילו את חייהם. תוצר של הדיון ביעדי ההגשמה היה תהליך הקמת גרעין נח"ל של האיחוד החקלאי, שעד אותן שנים לא הייתה שותפה בהצטרפות בוגרים למסגרת הנח"ל. משמעות היווצרות גרעין נח"ל היא שהתנועה מצהירה שבכוונתה לעודד את חניכיה לבחירה בדרך חיים משותפת בחייהם הבוגרים. בתפיסה שבאה לביטוי באיחוד החקלאי, יצירת גרעין נח"ל היא שלב בדרך להקמת תנועת בוגרים. דילמה קבועה היא השאלה עד כמה התנועה צריכה לכוון את הבוגרים ולהדריך אותם, האם הם אמורים להחליט על דרכם ולבחור את הכיוון שלהם בעצמם:

כל הזמן היינו בדילמה איפה אנחנו מתמקמים, במה זה אחריותם והם צריכים להוביל ולהגדיר מהו יעד הגשמה, ומתי התנועה צריכה להגדיר מה זה יעד הגשמה. זאת שאלה שכל הזמן פגשה אותנו. אני פוגשת בוגרים ומדברת איתם. בהחלט יש בלבם על התנועה שלא הכתיבה, ממש כך, שלא הכתיבה להם דרך המשך בה יוכלו לבחור.

בעשור השני של המאה ה-21 השימוש במושג הגשמה הוטמע בתנועת הנוער של האיחוד החקלאי. העיסוק במושג הגשמה מוביל להחלטה שהחינוך וההתנדבות הם ליבת ההגשמה והדרך המרכזית

ליישום היא בדרך המשך תנועתית, אם בגרעין שנת שירות ובגרעין נח"ל ואם כבוגרים שינהלו את חייהם ברוח התנועתית. בנושא גרעין שנת שירות ובהמשך גרעין נח"ל הגיעו להסכמה כי "הרעיון של שנת שירות ונח"ל מהווים מדרגות בדרך, ועוד לא הגדרנו מה הכוונות שלנו לגבי תנועת בוגרים."

השינוי מהשנים הקודמות משמעותי מאוד. בהיבט הארגוני הקצו במטה התנועה משרה חלקית לטיפול בגרעין הנח"ל ולליווי שלו. משמעות הצעד הזה היא הכרה בחובת התנועה להוביל ולהנחות. ובהיבט הרעיוני, אם חניכים בוגרים יצאו לשנת שירות והתנועה ראתה בזה את משימת ההגשמה שלהם, הרי שכעת תפיסת שנת השירות כמדרגה מקדמת את התנועה בכיוון של העלאת שאלות לגבי הבוגרים. האם התנועה צריכה להיות גורם משמעותי בהכוונה, בהדרכה לבחירה באורח חיים 'ברוח תנועת הנוער'? הפער הבולט הוא בין דיבור על הגשמה לבחירה של בוגרים במסלול הגשמה. הרעיון, היוזמה, יכולים להישמע במסדרונות מטה התנועה. אבל הביצוע חייב להיות בהנהגה של הבוגרים עצמם. נכון שתהיה יד מכוונת אבל המוטיבציה להקמת קהילה או לבחינה של חיים משותפים צריכה לבוא משכבת הבוגרים שאמורים להוות את הבסיס ליישום הרעיון.

נקודה מעניינת שעולה מהשיחות היא התסכול של פעילים מרכזיים מהעובדה שאין לתנועה מורשת כתובה כמו בתנועות ותיקות. היה חסר, לדבריהם, שאין למי להרים טלפון להתייעץ. שאין טקסטים שעוברים משכבת גיל אחת לבאה אחריה והם הטקסטים המכוונים בתנועה. לכן השקיעו בכתיבת ספר התנועה ובתיעוד הקמת הסניפים וגלגולם של רעיונות ערכיים. כך גם משמעותית העובדה שדמויות מרכזיות היו למרכז ההווה התנועתית, מדריכים שליוו את הגרעינים, מדריכי גרעיני הנח"ל. אלו דמויות שהחניכים מבקשים שימשיכו ללוות אותם. זו בניית מורשת תנועתית, כך גם הגדרות ודיונים בשאלת יעדי הגשמה, ניסיונות (גם אם לא צלחו

עדיין) להקים תנועת בוגרים או להתאסף בקהילות שרוצות ללמוד ולהיפגש.

אני היום מאמין שאנחנו כן מצליחים כל פעם לשים עוד איזה שהיא לבנה בנושא הזה, בחומה הזאת. חד-משמעי, עוד לא הגענו לאן שהיינו רוצים, בהגדרה של תנועת בוגרים או בהגדרה הברורה של מה זה יעד הגשמה. דרך אגב, פגשתי תנועות שלא מגדירות בבירור מה זה יעד הגשמה. זאת כל פעם שיחה שחייבת להיות פתוחה, כדי שהיא תהיה שיחה חינוכית.

לעתים נדמה שההתייחסות לשאלת יעדי הגשמה כאל תהליך היא מוצא נוח – אמירה שיש כאן צורך בהבשלה ובליבון ותהליכים כאלה לוקחים זמן. אבל אפשר שזאת המציאות. הגדרה של יעדי הגשמה משמעה התלבטות חוזרת ואין כאן הגדרות חד-משמעיות, במיוחד בתנועה יחסית צעירה שכל הנושא חדש לה ומקורו בהסתכלות של שנים אחדות בלבד.

מי שיוצא לשנת שירות נחשב למגשים ברמה הגבוהה ביותר בתנועה. עם זאת נושא ההמשך, ההגשמה כחלק מהתנועה גם בחיים הבוגרים, כתנועת בוגרים, ממשיך להיות בשיח התנועתי. תנועה בהתלבטות, כך אפשר להגדיר את שאלת יעדי ההגשמה וההליכה לכיוון הקמת תנועת בוגרים בתנועת הנוער של האיחוד החקלאי. דומה כי זאת מחמאה של ממש לתנועה שבשגרה פעילה מאוד, המפעלים מצליחים וממלאים את העושים במלאכה בגאווה. הסניפים חזקים, הוותיקים גדלים וחדשים מתווספים. הביקוש לשנת שירות מרשים. ובתוך כך מתלבטים בשאלות אידיאולוגיות שראוי לכל תנועה להתלבט בהן:

לא מצאנו את הפלטפורמה המתאימה לתנועת בוגרים שתביא לביטוי את ה-DNA של האיחוד החקלאי. של התנועה המשפחתית, הייחודית, שלנו. אנחנו לא עם תפיסות עולם של

סוציאליזם. החניכים הבוגרים לא יהיו על זה, זה לא אנחנו. אבל נמשיך להעלות רעיונות ולדבר ביחד ולתת גיבוי ליוזמות מהשטח. בינתיים הבוגרים שלנו ישתלבו בחברה, כל אחד בתחומו, ונראה אותם פעילים בחינוך, בסיוע בקהילה ובליזוי של תנועת הנוער.